

LANDSCHAPSTEKENING KUNSTEN - GENT 2021

INHOUD

DE LANDSCHAPSTEKENING: analyse, inspiratie en actie	2
1. Cijfers en beleid	3
1.1 Cijfers om in te kaderen	3
1.2 Beleidsprioriteiten	13
1.2.1 De prioriteiten van de Vlaamse Overheid	13
1.2.2 De prioriteiten van de Stad Gent	14
1.2.3 De prioriteit van iedereen: COVID-19	15
1.3 Verdiepen in meer informatie?	17
1.4 Van cijfers naar dataplatform	18
1.4.1 Data als basis voor een duurzaam, meetbaar beleid	18
1.4.2 Dataplatform Creatief Gent	18
2. Verbinding en samenwerking Gentse Kunstensector op volle kracht	19
2.1 2015-2021	19
2.2 Gents Kunstenoverleg	19
2.3 Verder uit te bouwen toekomstige samenwerkingen	20
2.4 Een verenigde cultuursector drijft op de kracht van haar subsectoren	21
3. Kritieke basisvoorwaarden voor toekomstige kwaliteitsvolle artistieke (samen)werkingen	22
3.1 Divers en inclusief	23
3.1.1 Focus Culturele diversiteit en inclusie	23
2015 - 2020: DE INSPANNINGEN VAN DE DIVERSITEITSWERF	23
DIG: DIVERSITEIT EN INCLUSIE GENT VANAF 2020 - ...	26
TOOLKIT: collectief engagement, reflectietool, checklist en DIGGERS-traject	28
3.1.2 Focus Kinderen en Jongeren	30
3.2 Ecologisch duurzaam	32
3.2.1 Duurzaamheid in actie in de Gentse kunstensector sinds 2017	32
3.2.2 Basisprincipes rond duurzaamheid	34
3.2.3 Uitdagingen voor de volgende jaren	35
3.3 Zorgzaam en weerbaar	38
3.3.1 Trends die gaten (blijven) slaan in ons ecosysteem kunsten	38
3.3.2 Uitdagingen voor een solide Gents Kunstenlandschap	39
4. Ruimte om te maken, tonen en delen	42
4.1 Maken, tonen en delen	43
4.1.1 Nood aan ruimte om te maken	43
4.1.2 Nood aan ruimte om te tonen	45
4.1.3 Ruimtedeling	46
4.2 Buitengewone werven	46
4.3 Stenen, tussenruimte en tijdelijke invullingen	47
4.4 Culturele ruimte binnen bredere contexten	48
4.5 Hyperlokaal als humus voor internationaal	49
4.6 Gent stretchen en hertekenen	49
5. Kunstenlandschap van de toekomst: collectief en permanent onderhoud, rijke oogst behouden en wildgroei stimuleren.	51

4. Ruimte om te maken, tonen en delen

Al sinds het prille begin van het Gentse Kunstenoverleg (GKO), blijkt “ruimte voor kunstenaars” hoog op de agenda te staan. Het resulteerde in verschillende actiegroepen rond culturele ruimte in onze stad en het oprichten van een permanente werkgroep binnen het GKO. Die komt regelmatig samen, overlegt op vaste basis met de Gentse Stadsbouwmeester en houdt contact met de werkgroep “tijdelijke invulling” binnen de Cultuurraad.

Bovendien staan er heel wat boeiende culturele infrastructuurplannen op stapel in Gent – en ook de Stad lijkt nadrukkelijk te willen blijven inzetten op dit thema:

We willen van Gent een vrijplaats maken waar kunstenaars en creatievelingen alle ruimte en ondersteuning vinden om te creëren. Kunst moet de politiek en de maatschappij blijven uitdagen. Zowel artistieke creatieplekken als makers en presentatieplekken verdienen onze steun.

(Uit: Ambitie en durf voor Gent - Bestuursakkoord 2019-2024)

Er is in een stad even zoveel en even zo diverse culturele infrastructuur nodig als er culturele disciplines zijn. Er is ook nood aan ‘witruimte’ die ad hoc werk en/of toekomstige ontwikkelingen toelaat. Culturele infrastructuur is een conditio sine qua non voor een rijk cultuurleven. Gent scoort in het algemeen niet slecht op het vlak van culturele infrastructuur... Culturele infrastructuur in Gent betekent: podiumkunsten-infrastructuur, museale/erfgoed infrastructuur, infrastructuur voor de beeldende kunsten en tijdelijke invullingen voor projectmatig onderzoek, experiment, ontwikkeling.

(Uit: Cultuur – het verbindende DNA - Beleidsnota Cultuur van de stad).

Ruimte, het gebrek daaraan en hoe daarmee om te gaan is een hot topic in veel steden in Vlaanderen en ver daarbuiten. Steden groeien en vervullen steeds meer functies voor bewoners van de stad en regio. Leefbaarheid, ecologie en duurzaamheid leggen een claim op ontwikkelingen van inbreiding en uitbreiding. De publieke ruimte (de commons) wordt steeds meer geprivatiseerd, uitgebaat en ingezet voor commerciële doeleinden en stadsontwikkeling wordt steeds meer een proces van verdringing, gentrificatie en winstoptimalisatie. Veel (startende) kunstenaars en creatieve ondernemers - mensen die waarde toevoegen en de stad aantrekkelijk maken - vinden steeds moeilijker een plek in de stad. Artiesten en kunstorganisaties die vroeger gretig en zonder veel formaliteiten gebruik konden maken van leegstand om die als vrijplaats te gebruiken, worden steeds meer geconfronteerd met geformatteerde tijdelijke invullingen, waarbij creatieve ontwikkeling een voorbode is van een high-end woon/winkel/belevingsgebeuren. Het wordt voor kunstenaars en kunstorganisaties steeds moeilijker om betaalbare, bruikbare en voldoende vrije ruimte te vinden om te werken en dat werk te presenteren.

Dat is geen Gents fenomeen. In veel Europese steden is de binnenstad onbetaalbaar en onbewoonbaar geworden. Steden als Amsterdam, Londen, Parijs of dichterbij Brugge, Leuven, Antwerpen (en Gent) zien de huizenprijzen exploderen en de overheden moeten langzaam toekijken hoe de markt zich te pletter loopt op een opbod dat niks meer te maken heeft met de leefbaarheid van de stad, maar alles met winstdrang van gigantische vastgoedbedrijven. Dat heeft invloed op de hele sfeer en leefbaarheid van de stad en zijn bewoners. Mensen worden naar de buitenwijken en de *urban sprawl* van slaapsteden/buurtten/wijken of naar het platteland gedreven, waar geen of weinig autonoom urbaan leven geïnstalleerd is, waar een huis of appartement nog betaalbaar is - maar waar het maatschappelijk weefsel niet gericht is op de autonomie van werken en leven die de binnensteden wel hebben met hun mix van diensten, werk, uitgaan, cultuur en vrije tijd.

Dat hele proces van gentrificatie, zowel voor minder gegoede gezinnen als voor tweeverdieners met jonge kinderen, zorgt ervoor dat een stad op termijn ‘vol’ is en dat de beschikbare ruimte te duur is. De witruimte, vrijhavens en creatieve rommelplekken worden weggefilterd uit het nieuwe urbane

wonen en werken — wegens te weinig rendement, esthetisch ongewenst of gewoon niet aangepast aan de utiliteitsgedachte van ontwikkelaars en planologen.

Marjoleine Maes schrijft hierover in de visietekst van de actiegroep *Ruimte voor de kunstenaar in de stad* (GKO): “er mag ook van de stad en de ontwikkelaars worden verwacht dat zij hun bijdrage leveren aan het dynamisch houden van een culturele sector. Dat kan door structureel ruimte te maken voor cultuur en werkruimte voor kunstenaars in ontwikkelingsplannen, of bij tijdelijke invullingen, door het valoriseren van de gecreeëerde meerwaarde in termen van vergoedingen, gebruikstermijnen, en eventuele verankering in de permanente invulling.”

Ook in het traject van de landschapstekening zoomden we in op *Ruimte* - niet verrassend de ronde die het meest betrokkenheid genereerde vanuit alle sectoren: een 100-tal deelnemers aan de enquête en 50 voor de focussessie. Het valt op dat de nood die daar bevestigd werd aan meer ruimte voor maken en tonen, vaak gekoppeld wordt aan mogelijke coöperatieve toekomstpistes - geheel in de lijn van de Gentse tendens rond verbinden en delen.

4.1 Maken, tonen en delen

4.1.1 Nood aan ruimte om te maken

Niet alleen in Gent, maar in veel Europese kunststeden, staat de artistieke creatieruimte nu zwaar onder druk. Een beleid dat niet stadsbreed inzet op het betaalbaar maken en houden van artistieke creatieve ruimte, duwt kunstenaars, hun artistieke producties en (inter)nationale netwerken weg naar haar eigen buitengrenzen of naar andere steden en gemeenten. Dit betekent een gevoelige verschraving voor de stad en haar maatschappelijk weefsel.

Eveneens uit verschillende bevragingen blijkt dat er een steeds nijpender gebrek is aan werkruimte voor artiesten en creatieven, ondanks de grote inspanningen die spelers in het werkveld leveren. De vragen zijn divers, maar algemeen wordt de zoektocht naar betaalbare ateliers, repetitieruimtes steeds moeilijker, zeker in het overbevraagde centrum van de stad. Ook hier lijken er kansen te liggen voor de buurten en wijken die tot nu toe niet in het vizier komen van artiesten op zoek naar werkruimte. Maar dit zonder het centrum te lossen als kunstensector, aangezien gentrificatie hier het hardst speelt. Tegelijk moet er ook nagedacht worden over het delen van ruimtes, zowel binnen als buiten de kunstensector en de ontsluiting van locaties die op langere termijn duurzame oplossingen kunnen bieden. De stad kan hier zowel een faciliterende als mediërende rol spelen door tools aan te reiken die het beheer van de ruimtes makkelijker maakt.

80% van de respondenten van onze enquête benoemt “meer ruimte voor experiment en ontwikkeling” als een prioriteit. Gevraagd in de enquête van de landschapstekening naar de belangrijkste voorwaarden voor een kwaliteitsvolle werkplek, is dit het resultaat van de poll: betaalbaarheid, ontmoetingsmogelijkheden met andere creatieven, goede uitrusting en voldoende oppervlakte. Er is een aanbod nodig zowel met korte als lange termijn - en ook wel permanente beschikbaarheid. Dicht bij openbaar vervoer sluit de top 5 af.

Verschillende actiegroepen (opgevolgd door de Werkgroep Ruimte) van het Gents Kunstenoverleg zijn hier ondertussen zelf ook al een hele tijd mee aan de slag:

1. Ruimte voor (beeldende) kunstenaars in de stad

Een minimum aan betaalbare permanente en tijdelijke werkruimtes is noodzakelijk met oog op de grote uitstroom van de kunstopleidingen en om jonge beeldende kunstenaars en initiatieven voor onze stad te behouden in de toekomst en hen de ruimte te geven voor experiment en groei. Daarbij moet omzichtig en kritisch omgesprongen worden met mechanismen als gentrificatie en om te voorkomen dat ook kunstenaars uit de stad verdreven worden. Vanuit de precare inkomenspositie van veel kunstenaars gezien is het noodzakelijk dat hier beleidsmatig op moet worden ingegrepen. “Hoe kunnen we in Gent doorgroeien naar een duurzamer en robuuster werkruimtebeleid?” is het uitgangspunt van deze actiegroep die op dit moment met een uitgewerkte visie en een werkdocument met beleidsaanbevelingen in gesprek is met de Stad om hierover de volgende jaren de handen in elkaar te slaan.

Algemeen wordt opgeroepen door de actiegroep om de verschillende beleidsdomeinen (cultuur, stadsontwikkeling, vastgoedbeleid, leegstandsbeleid, ruimtelijke ordening, tijdelijke invulling, economie etc) beter op elkaar af te stemmen en te integreren in het ontwikkelen van een transversaal werkruimtebeleid. En hierbij atelierwerkingen, de stedelijke atelierorganisatie NUCLEO en hun Vlaamse koepel UFO, kunstenaars en de kunstensector als sterke gesprekspartners te betrekken. (Zie ook het symposium van UFO in mei 2021 dat [hier](#) te herbekijken is). Een domeinoverschrijdende taskforce werkruimte kan een stadsbreed gedragen werkruimtebeleid en een strategische langetermijnvisie mogelijk maken en voeden. Het is noodzakelijk om de werkruimtenoden verder te inventariseren en de komende jaren een “ijzeren voorraad” ateliers vast te leggen (naar analogie met de Amsterdamse aanpak), met daaraan gekoppeld de noodzakelijke beleidskeuzes om deze ruimtes te ontwikkelen en een plan om het aantal constant te houden. Net omdat gentrificatie het sterkste speelt in het hart van de stad, moet in het werkruimtebeleid ook blijvend voor het centrum gekozen worden - naast het verder uitbreiden van mogelijkheden in wijken en deelgemeenten.

Meer in detail is het belangrijk om de noden voor permanent gebruik en tijdelijk gebruik uit elkaar te houden, zodat kunstenaars zich niet alleen tijdelijk vestigen in Gent, maar ook kunnen wortelen in de stad. Voor beide perspectieven werkt de actiegroep aanbevelingen uit. Hierbij is het ook van belang om verder onderzoek te voeren naar nieuwe modellen (coöperatief, cf CLT model etc) om mogelijkheden voor kunstenaars te creëren om zelfredzaam, en al dan niet in groep, ruimte voor de lange termijn te vrijwaren en zich te verankeren in de stad.

2. Repetitieruimtes voor muzikanten

Een andere actiegroep binnen de werkgroep Ruimte van GKO focust op de repetitienood van Gentse muzikanten. Democracy en VI.BE polsten, in opdracht van het Gents Kunstenoverleg en met de steun van de aanbieders van Gentse repetitieruimtes, naar de huidige stand van zaken en de gewenste situatie met betrekking tot repeteren en repetitieruimtes in Gent en deelgemeenten. 388 (!) Gentse muzikanten vulden de bevraging in. Deze resultaten worden binnenkort gedeeld, samen met een reeks aanbevelingen.

Uit de eerste conclusies van de bevraging blijkt alvast dat ongeveer de helft van de respondenten in een ruimte van een organisatie repeteert, waarover in het algemeen grote tevredenheid is. Alleen de beschikbaarheid is vaak een issue. De subsidiëring door de stad van aanbieders van repetitieruimtes

wordt essentieel bevonden. De andere helft van de respondenten repeteert thuis of bij vrienden/familie - waar er gebrek is aan oppervlakte, isolatie en binnenakoestiek.

De nood aan een online platform waar je alle beschikbare ruimtes kunt terugvinden en reserveren (zoek en boek) is groot. Het Gents Kunstenoverleg plant hiervoor een pilootproject i.s.m. Samenwerk cvba - gebruikmakend van de eerste mogelijkheden van het Gentse data-community platform voor creatieven dat in de maak is.

3. Podium: afmonteerruimtes en decoratelier

De roep naar voldoende werkruimte klinkt ook binnen de podiumkunsten - voornamelijk dan bij jonge podiumcollectieven die weliswaar terecht kunnen in de repetitieruimtes van de verschillende podiumhuizen, maar vaak toch hunkeren naar een eigen plek. Het Zalenoverleg Podium gaf samen met Minard enkele jaren geleden de opdracht om een inventaris te maken van alle mogelijke repetitieruimtes in Gent. Het valt op dat er wellicht meer ruimtes ter beschikking zijn dan algemeen geweten is, of praktisch gepuzzeld geraakt. [De inventaris is nog steeds beschikbaar](#) - maar een zoek-en-boek systeem zal ook hier het echte verschil maken in de toekomst.

De nood naar podiumrepetitieruimte is het hoogst in het geval van afmonteerplekken. Het blijkt nagenoeg onmogelijk te zijn in Gent om de laatste weken voor een première een creatie af te werken op een deftig uitgeruste scène - en dit door de presentatiedruk op de verschillende plateaus. En ook de zoektocht naar een (gedeeld?) decoratelier of werkplaats voor het zwaardere technische werk komt de laatste jaren af en toe boven drijven. Mogelijks te combineren met een vraag naar grote beeldende ateliers die voldoende technisch uitgerust zijn en een permanente nood aan stockruimte.

4.1.2 Nood aan ruimte om te tonen

Het is niet omdat de nood aan werkruimte sterk leeft binnen de Gentse kunstensector vandaag, dat er minder nood zou zijn aan presentatieruimte. Dat de druk op de zalen en presentatieplekken enorm hoog is in Gent en niet kan voldoen aan alle spelwensen en -verwachtingen, blijft ook vandaag een constante. Als we in de enquête polsen naar de tevredenheid bij de respondenten over het aanbod aan speel- en toonplekken in Gent, zien we in het algemeen positieve signalen voor podiumkunsten en muziek.

Maar het is ook precies in deze subsectoren van podium en muziek dat de laatste tijd het verlangen naar een nieuwe "grote zaal" weer opduikt. Een actiegroep binnen GKO bereidt momenteel met voorstanders hiervan een aantal denkpistes voor, los nog van de eerder vermelde geplande ruimtedossiers. Niet iedereen zit hierover in de kunstensector al op dezelfde golflengte. De vraag rond de nood van die grote polyvalente podiumzaal, blijft voor de sector (en de stad) nog steeds niet helemaal uitgeklaard (zie verder: Stenen?).

De tevredenheid van het aanbod presentatieplekken in Gent voor beeldende kunst, audiovisuele kunsten, architectuur en design is duidelijk minder in ogen van de respondenten aan onze bevraging. Nood dus aan meer tentoonstellingsruimte voor beeldende en audiovisuele kunst (zie sectorfoto) en ook cinema's scoren hoog in de nodenlijst.

Voldoende presentatieruimte in Gent voor Gentse artiesten, makers, gezelschappen en organisaties blijft eveneens een aandachtspunt voor de komende jaren. Mogelijks kan inspiratie gehaald worden

bij de manier waarop dit binnen de podiumkunsten de voorbije jaren vanuit het “zalenoverlegmodel” met een solidaire collectieve aanpak werd opgevolgd. Het principe is hier om Gentse gezelschappen zonder eigen ruimte gebruik te kunnen laten maken van de Gentse podia - ook als het podiumhuis in kwestie de productie niet in haar programmatie opneemt en hier dus ook geen uitkoopsom voor betaalt. Door een gelijkgerichte forfaitafpraak en een volume “podiumdagen” dat hiervoor ter beschikking wordt gesteld, slaagde de (structureel gesubsidieerde) sector er de voorbije jaren in om tegemoet te komen aan de meest urgente speelnoden van Gentse gezelschappen. Vandaag valt het op dat een aantal van die gezelschappen de komende jaren wel over een eigen presentatieruimte zullen beschikken (Expeditie, Kazematten, LOD studio,...) waarbij de presentatie van gastproducties zeer sterk of zelfs uitsluitend in functie zal staan van het eigen profiel. Met andere woorden: een niet ongevaarlijke tendens waarbij er presentatieruimte bijgecreëerd wordt in de stad, maar met podia die zich eerder gesloten opstellen omdat ze zich zo specifiek artistiek profileren. Een aandachtspunt om nauwgezet op te volgen de komende jaren - o.a. door het zalenoverleg podium en de werkgroep Ruimte binnen GKOL

4.1.3 Ruimtedeling

30% van de respondenten van onze ruimte-enquête was de voorbije jaren al betrokken in een vorm van structureel ruimtedelen. 20% experimenteerde hiermee en 40% wil de komende tijd op zoek gaan naar nieuwe manieren om ruimte te delen (projectmatig / tijdelijk / lange termijn). De tijd is meer dan rijp om hier nieuwe stappen in te zetten.

Wat ruimtedelen makkelijker maar ook kwaliteitsvoller zou maken: subsidie voor onderhoud en renovatie van de gebouwen zelf, systematische verbinding van vraag en aanbod, platform met niet commerciële beheersfunctie van beschikbare ruimtes en hun condities (link met het te ontwikkelen dataplatform), duidelijkere afspraken ivm samenwerking, governance en gebruik tussen partners, duidelijke procedures voor individuele artiesten en oplossing voor kunstenaars of organisaties die geen middelen hebben om ruimte te huren. Specifiek voor het ruimtedelen van polyvalente zalen met andere organisaties zou er subsidie mogen komen. Of minstens ondersteuning vanwege de stad over juridische zaken.

Tijdens de focussessie werden ook suggesties gedaan om te gaan experimenteren en innoveren rond ruimtedeling: investeer in loodslen met verplaatsbare units die 24/7 ter beschikking zijn, ontwikkel gedeelde ruimtes naast de ruimtes van de huizen/organisatie zelf (want zij hebben vaak zelf hun ruimtes nodig), stop het permanent exclusief gebruik, stel gedeeltes van een museum ter beschikking voor collectieven voor tijdelijke programmering. En onthou: onder één dak zitten, betekent niet per se samen moeten werken - maar in elkaars nabijheid zitten werkt inspirerend en voelt als een grote meerwaarde. Een inhoudelijke band is niet noodzakelijk, dit kan zelfs kruisbestuivend werken, ook naar publieksverruiming.

4.2 Buitengewone werven

Het overzicht actuele culturele infrastructuurwerken in Gent is buitengewoon groot — en een aantal werven zijn buitengewoon op zichzelf.

Denk hierbij aan het Wintercircus (met ondergrondse pop- en rockzaal), de toekomstplannen van Opera Ballet Vlaanderen en de Bijlokesite (studio's materniteit), de kunstenbuurt rond het Citadelpark met de uitbreiding van het SMAK (le musée et son double) en de Floraliënhal / ICC. Maar ook de (collectieve) socio-culturele dromen rond de unieke Arsenaalsite in Gentbrugge en de heruitvinding van het dienstencentrum De Felix niet ver daarvandaan als multidisciplinaire ontmoetingsplaats met o.a. plaats voor de academie en een nieuwe "spektakelzaal". Tel daarnaast de studio-uitbreiding van de Kopergieterij, het masterplan schouwburg-minnemeers-arca van NTGent, een permanente plek voor FilmFest, het nieuwe gebouw van Timelab, de plannen op de Machariussite, bij de Koer en KANTL. En van het Designmuseum, Huis van Alijn, Sint-Pietersabdij, Belfort en de ondertussen wereldnieuws geworden renovatieplannen van het Gravensteen. De resultaten van de werken aan de Expeditie en de Kazematten leveren alvast mogelijkheden en nieuwe toekomstplannen op en ook de theaterzaal van Scala werd gerenoveerd.

De plannen die voorliggen de komende jaren zullen meer kansen scheppen, maar de druk op op de grotere infrastructuur is al groot en de vraag blijft of deze infrastructuurwerken zullen volstaan om in het brede veld van de kunsten het gevoel te creëren dat er voldoende werk- en toonruimte is in Gent. De grote infrastructuurprojecten zullen wellicht in de eerste plaats grotere en gevestigde spelers de broodnodige extra ruimte (en zorgen) bieden. Ook hier ligt wellicht een taak voor een lichtgewicht decentralisering van werk- en toonplekken, waar men zonder veel poespas aan de slag kan. Zoals al aangegeven door de stadsbouwmeester (zie debat UFO) staat de (overdaad aan) regelgeving van de verschillende niveaus en instanties hier al wel eens in de weg.

Ondertussen zit de werkgroep Ruimte binnen GKO op regelmatige basis samen om aan kennisdeling te doen over al deze ruimtedossiers. Ook de stadsbouwmeester wordt hierbij betrokken en medewerkers van Cultuur Gent. De vraag stelt zich hoe die kennisdeling breder kan verspreid worden - bv. door de ruimtedossiers een plek te geven op de website van Gents Kunstenoverleg? Uit onze enquête bleek dat een pak respondenten van veel van deze culturele infrastructuurplannen niet of zeer beperkt op de hoogte zijn.

4.3 Stenen, tussenruimte en tijdelijke invullingen

STENEN

De stad Gent toont zich in haar cultuurbeleidsplan zeer ambitieus als het aankomt op bouwen, renoveren en infrastructuurle aspiratie. Het is een zeer terecht ambitie die op veel manieren kan werken voor de stad, maar in de sector wordt ook gevreesd dat hiermee heel veel budget, tijd en politieke wil opgesoupeerd wordt, waardoor er minder of geen plaats is voor minder prestigieuze, in het oog lopende of stadsbrede noden.

Eenzijds is het bouwen of renoveren van infrastructuur slechts het eerste hoofdstuk van een verhaal dat daarna ook nog uitgebaut moet worden en dus ook weegt op het budget en de tijd van overheid en wie betrokken is bij het project.

Anderzijds beantwoordt de reeks grote infrastructuurprojecten niet meteen aan de vraag naar een minimale, betaalbare en laagdrempelige basis-infrastructuur voor kleine organisaties, individuele artiesten, experimentele projecten en creatieve ruimtes voor jonge mensen die nog niet in het

grotere circuit terecht kunnen. Ook als die ruimtes er zijn, dient er een minimum aan ondersteuning voorzien te worden om het project op gang te trekken (en aan de gang te houden)

Staren we ons blind op (presentatie)stenen? Blokkeren we misschien de weg als we de “klassieke presentatievormen volgen en gaan betonneren?” Het zijn vragen die expliciet door een aantal gesprekspartners op tafel worden gelegd. Sommigen zouden liever inzetten op “de fijnmazigheid van veel kleinere plekken die kunnen inspelen om de omgeving, tot in de nerven van de wijken, om dan met elkaar te kunnen connecteren”. The next big thing will be a lot of small things...?

TUSSENRUIMTE

Een van de meest pregnante vragen die daarbij naar boven komen, is de vraag naar plekken zonder programma of invulling, sites waar geëxperimenteerd kan worden, waar disciplines en sectoren elkaar kunnen vinden, waar beginnend werk echt kan groeien, waar de bestemming desnoods voor altijd vaag mag en kan blijven. Het is natuurlijk de horror voor iedere stadsplanner om toeval en onbestemdheid te hanteren als leidraad, maar het kan de stad terug zijn rebelse en innovatieve elan geven met ‘we zien wel’ als motto voor creatieve wildgroei op onverwachte plaatsen.

TIJDELIJKE INVULLING

Met deze zoektocht naar tussenruimte werd de voorbije jaren ook al volop geëxperimenteerd binnen de contouren van tijdelijke invullingsprojecten. Iets meer dan de helft van de respondenten op de ruimte enquête werkte de voorbije jaren samen met een of meerdere initiatieven rond tijdelijke ruimte (met culturele insteek). Denk aan De Site, DOK, Meubelfabriek, In De Ruimte, Standaertsite, Kerk, NEST,...

Gevraagd naar cruciale voorwaarden voor een geslaagde tijdelijke invulling, op basis van de ervaringen van de laatste jaren, komen we op de volgende top 5 inzichten uit:

Partners betrekken uit verschillende sectoren. Lage instapdrempel voorzien voor kleine organisaties en individuele artiesten. Ruimte voor kunstenaars om in alle vrijheid / autonomie te werken. Positieve sociale, maatschappelijke, buurtgerichte impact genereren (zonder kunst of kunstenaars te gaan instrumentaliseren, maar dit mede te laten ontstaan vanuit artistieke praktijken die zich hiertoe lenen). En... voldoende ruimte en tijd voorzien (binnen het tijdelijke karakter).

In de schoot van de Cultuurraad is een werkgroep “Tijdelijke invulling” actief - die de praktijken van tijdelijke invullingen in Gent geanalyseerd heeft en een advies voorbereidt aan de stad dat tijdelijke invullingen als hefboom naar voor schuift voor toekomstige culturele dynamiek en innovatie.

4.4 Culturele ruimte binnen bredere contexten

De kunstensector, die vroeger al 's het verwijt kreeg in een ivoren toren te verkeren (en nog), heeft het laatste decennium steeds meer stappen gezet naar samenwerking met andere sectoren en zijn natuurlijke rol als belangrijke maatschappelijke actor. Kunst, cultuur en creativiteit zijn economisch belangrijke sectoren, zowel naar tewerkstelling als naar bijdrage aan het economisch leven, maar het zijn vooral relevante spelers in het maatschappelijk weefsel.

Kunstenaars brengen ons als samenleving – vaak vanuit een diepe betrokkenheid – nieuwe ideeën. Ze maken vraagstukken of dilemma's zichtbaar en verleiden ons tot herbezinning. Ze leveren gevraagd en ongevraagd een bijdrage aan het maatschappelijk debat door hun werk te maken, tonen

en delen. Daarnaast spelen cultuur en creatieve sectoren een belangrijke rol bij maatschappelijke innovaties, versterking van sociale weefsels en opbouwen van culturele en andere competenties. Steeds meer vormen ze een pijler in een breder verhaal en zoeken ze bewust naar die actieve en zichtbare rol in de gemeenschap waar ze actief zijn.

Kunst en cultuur zijn door de overheden afgelopen decennium soms nadrukkelijk gewezen op hun (gesubsidieerde) rol via instrumentalisering van culturele praktijken bij samenlevingsproblemen waar de politiek moeilijk een antwoord op vindt (diversiteit, participatie, educatie, migratie...). Dat heeft tot doekjes voor het bloeden geleid, maar ook tot bewustwording aan beide kanten van de tafel en vooral heeft het pistes geopend vanuit de sector die niet vertrekken vanuit instrumentalisering, maar vanuit een echte bekommernis en het zoeken naar duurzame en relevante paden waarbij artiesten en organisaties vanuit hun eigen drive buiten hun klassieke rol treden en al pionierend ontdekken wat écht werkt en waardevol is voor de problematiek die voorligt.

4.5 Hyperlokaal als humus voor internationaal

“Hyperlokaal” is een buzz-woord dat niet door de kunsten is uitgevonden, maar sinds een aantal jaar opgang maakt bij wie op zoek is naar een alternatief voor het economisch groeimodel waar onze samenleving nu bij zweert. Critici doen het af als de geitenwollensok revisited, maar allerlei projecten in Gent en elders hebben bewezen dat het omgekeerde eerder het geval is. Het is niet een nostalgisch teruggrijpen naar het dorp van vroeger, maar vooral een zoektocht naar nieuwe samenhang op mensenmaat en op maat van de stad. Het gaat over werkbaar werken en leven, zorg voor elkaar, ontmoeting en actief deelnemen aan de vormgeving van je omgeving. Tegelijk maken heel veel van die kleine lokale initiatieven verbinding met gelijkaardige initiatieven over de hele wereld. Met dank aan digitalisering en technologie en de globale zoektocht naar zinvolle alternatieven voor het huidige leefsysteem.

4.6 Gent stretchen en hertekenen

Het centrum van Gent is vol en wordt steeds voller en duurder. Er zijn suggesties gedaan om het centrum te de-gentrificeren en dus weer plaats te maken voor wonen en leven voor de Gentenaars, de-privatisering van de publieke ruimte en het aan banden leggen van evenementen, projecten en al dan niet commerciële activiteiten die beslag leggen op het openbaar domein en de publieke ruimte.

Een andere beweging én een rechtstreeks gevolg van de gentrificatie is de trek naar de buurten en wijken, waar wonen en leven nog betaalbaar is, maar waar de faciliteiten veel minder aanwezig of uitgebouwd zijn dan in het centrum. De binnenstad mogen we niet lossen als kunstensector, om mee te vermijden dat die steeds homogener wordt en toerisme en bijhorende voorzieningen de bovenhand krijgen. Maar het opentrekken van de speelruimte voor de kunsten, breder dan het centrum, de wijken in - biedt ook mogelijkheden. Het speelt bovendien in de kaart van de “uitbreiding” van de stad, waarbij alles wat Gent tot Gent maakt ook in de wijken en buurten een plaats krijgt en alle faciliteiten die het centrum biedt op maat van de buurt ook aangeboden worden. De “korte keten”, intussen ingeburgerd in ecologisch denken over voedselvoorziening, kan ook doorgetrokken worden naar bijvoorbeeld onderwijs, zorg en cultuur, waarbij buurtuizen, ontmoetingscentra, sportinfrastructuur en creatieve al dan niet tijdelijke invullingen samen een cluster vormen waardoor het voor artiesten en buurtbewoners een natuurlijke biotoop wordt waar maken, tonen en delen één facet zijn van een breder maatschappelijk palet. De intentie is al uitgesproken binnen het cultuurbeleidsplan, het aanvoelen is dat dit wel eens een cruciale sleutel kan zijn om een breder draagvlak te creëren voor culturele ontwikkelingen in de buurten buiten de

kuip én die buurten in hun eigenheid te laten groeien tot essentiële puzzelstukken van de nevelstad Gent — waarbij leefbaarheid, ecologie, autonomie en weerbaarheid de kern vormen van wendbare 'districten' die elk op hun eigen manier vorm geven aan Gent.

Het lijkt weinig zinvol om éénzelfde concept los te laten in alle buurten / deelgemeenten waar potentieel is om plaats te maken voor kunst, cultuur en andere lokale organisaties. Het loont wellicht de moeite om de rol van de wijkregisseurs uit te breiden en aan te vullen met kwartiermakers/stadmakers uit de kunst, cultuur, jeugd, creatieve en ambachtelijke sector en de autonomie van zo'n wijkteam drastisch uit te breiden.

Het zou kunnen leiden tot een gelijktijdig maar zeer verschillend experiment in alle wijken, waarbij van een wit canvas vertrokken wordt en de buurt en zijn bewoners leidend zijn in de invulling die gegeven wordt aan (infra)structuren en waar het wijkteam aan de hand van een niet al te strak kader probeert om de autonomie van die wijk of buurt te valoriseren op alle werkvelden die van een buurt een leefbuurt maken: ecologie en voeding, plekken om te werken en te ontmoeten, ruimte voor kunst en ontspanning, mobiliteit, witruiimte voor jonge mensen...

Laat ons hierbij ook waakzaam zijn om van wijken en buurten geen opgesloten eilanden te maken. Misschien dat een nieuwe actiegroep binnen de werkgroep ruimte van GKO zich opdringt om alternatieve culturele kaarten van Gent uit te tekenen? Om het klassieke model centrum - 19de eeuwse gordel, de bestaande opsplitsing in wijken en deelgemeenten te bevragen of achter te laten - en zo op een frisse manier nieuwe dynamieken op te sporen rond artistieke werkruimte, cultuurspreiding en -participatie in wisselwerking met andere sectoren.

"We denken niet breed genoeg als we het over Gent hebben," wordt in één van de focus-sessies door een deelnemer benadrukt. We moeten Gent durven stretchen, op een andere manier naar de schaal van onze stad kijken. Waar liggen bovenlokale kansen? Hoe betrekken we de rurale omgeving van Gent hierbij?

Mogelijk liggen in zo'n stadsbreed onderzoek en experiment kiemen van een visie op Gent Culturele Hoofdstad 2030?

(online voorpublicatie)

Landschapstekening Kunsten

Gent, 1 juli 2021

Luc Dewaele
Maarten Soete

in samenwerking met
Werkgroep Landschapstekening GKO

met dank aan
de deelnemers aan de vijf enquêtes en vier (online) focussessies
tussen januari en juni 2021,
samen goed voor 344 respondenten en 150 deelnemers
uit de Gentse cultuursector

in opdracht van
Cultuur Gent en Gents Kunstenoverleg

contact
landschapstekening@gentskunstenoverleg.be

